

Az aforizma közbelép

(a gépi elme őszinte sajnálatára)

FEUILLETON - LXVIII. évfolyam, 26. szám, 2024. június 28.

„Van olyan, hogy valami nincs.” (Tillmann J. A.)

„Ety natyon bölcs kitűnő ember mondta: senkit se nevezünk marhának tényállás előtt! Esz ety nagy mondás és tőlem származ, sajátulag.” (Rejtő Jenő)

A Melyik a legnehezebben definiálható műfaj? kérdésre elég jó választ ad az irodalomban és bölcséletben egyaránt otthonos Umberto Eco. Íme, az aforisztikus megállapítás tőle: „Semmi sem definiálható nehezebben, mint egy aforizma.” Az aforizma-stílus „közbelépésének” dicsérete persze csak a gépi elmeképességgel való kontrasztjának szól, nem a műfaj kedvelhetőségének. Az aforizmatól - esetenkénti homályosságától, leegyszerűsítéseitől, kinyilatkoztató mélyenkedésétől - nagyjából annyian idegenkednek, mint ahány kedvelője van. A filozófus idegenkedők közt említhető Susan Sontag, Lukács György, Jacques Derrida. Az ész trónfosztásának Lukácsa például így ad hangot a nietzschei aforisztikussággal szembeni megvetésének: „az egész rendszer belső korhadtsága, üressége, hazug volta ezekben a színesen csillogó, formailag minden összefüggést tagadó gondolatrongyokba burkolózik”. Susan Sontag szerint az „aforisztikus gondolkodás... ellenséges, önzőn hivalkodó.” Derrida nézete lesújtóbb: „Az aforizma az utolsó ítélet formájában mondja ki az igazságot, és ez az igazság magában hordozza a halált.”